

QALLANAN KAQ

Musyantsikmi kaynaw kanqanta: Imanaw kaq runakunapis runam kayan. Llapantsik iwal kashqaqa iwalrni dirichuntsikkuna kapamantsik. Y tsaynaw kaptinmi trankilu, libri, kawashun dirichuntsikkunawan.

Y dirichukunata mana kasukurnipis mana alli runakunam allaapa ultrahayarqan wakin runakunata. Y tsaynaw ultrahayanqanta musyar llapan munduchaw runakuna llakikur rabi yakuyarqan. Y yapay mana tsaynaw kananpaqmi munantsik kay mundu kaynaw kananta:

Parlayta rrunashqaqa llapan yarpnanqantsiknaw parlashwan llapantsik runakuna. Kriyingantsikmannawrni irnarnanpis kriyirnin kashwan llapantsik runakuna. Ni pipis mantsakutsuntsu ni imapitapis faltapukuq kanmantsu. Mana runakuna wanayananaq shariyta allaapa mana alli awturidakunapaq kuntran, kay paapil willamañtsik y difyindimantsik. Y tsaynaw manana kananpaq willakun llapan runakunata dirichukunata y liyninkunata y tsaynaw shurnaqa takunantsikpaq.

Kada bis mas shumaq pasakuychaw llapan nasyunkuna huknin hukninwanpis kayananmi, nir willakun.

Nasyunis Unidas qurikayanqanchaw nasyunkunawan kunstitusyunchaw akwirduta yapay rurayarqan kaynaw runakunapa dirichunkuna kananpaq. Llapan imananaw kaq runapapis dirichunkuna kanman. Kada runaqa runanawmi rispitaadu kanman. Y runa karninmi baluryuq. Ullqupis warmipis dirichunkunachawqa iwalmi kayanman. Kada nasyunchaw adilantu kananpaqmi y kada runa mas shumaq libri kawarnin pasakunanpaqmi Nasyunis Unidas yanapamantsik.

Nasyunis Unidas qurikayanqan kaq nasyunkunam kumprumi tikuyashqa tsay urganisasyunwan kaynaw rurananpaq. Kada nasyunchawmi llapan runakunata yachatsikuyan runakunapa dirichunkunata rispi tarnin kayananpaq.

Tsay kumprumitikuyanqanta kumpliyananpaqmi kada nasyunchaw kay dirichukunata runakuna iwal kayananpaqmi willakun. Y tsaynaw kaptinmi la asimbliya giniralchaw kanan pruklamayamun Dirichus Humanusta. Kay diklarasyunchawmi llapan munduchaw imanaw kaq runakunapapis dirichunkuna kan. Y maytsay markachawpis llapan runakuna kawayananpaq kay dirichukuna kaykanqanmannaw. Ni pi runapis ni gubyirrupis kay dirichukunata yarparnin imanawpapis runakunata yachatsikuyanman kumpliyananpaq. Y may nasyunchawpis llapan runakuna kay dirichukunata musyayananaqmi kikin nasyunninchaw y hinantin nasyunkunachawpis tukuylayapa willakuyanman. Y Nasyunis Unidaschaw kaq nasyunkunapis y tsay nasyunkunapa pudirnin kaq nasyunkunachawpis tsaynaw rurayanman.

Artikulu Huk (1)

Mayqan runapis manam pipa isklabun kananpaqtsu yurishqa. Y runa karninmi llapan runakuna iwal kayanman dirichunkunachawpis. Y yarpayta yacharninmi y allita mana allita shunqunkunachaw makurninmi runakuna huknin hukninta rispitanakur kayanman.

Artikulu Ishkay (2)

Kay diklarasyun chaw dirichukunaqa llapan runakunapaqmi kanqa imanaw kaq rasa runakunapaqpis, imanaw kaq kulur runakunapis, warmikunapaqpis, ullqukunapaqpis, imanaw kaq idyumata parlaq runakunapaqpis, ima riligyunyuy kaq runakunapaqpis, ima pulitikaman kriyiq runakunapaqpis, imaman kriyikuq runakunapaqpis, may markayuq runakunapaqpis, waktsa runakunapaqpis, y kapuquyuy runakunapaqpis, y imanaw kaq yurishqa runakunapaqpis.

Llapan runakunapa dirichunkunapis iwalmi kanman awnki nasyunninkunapa gubyirnun kaykaptinpis; u huk nasyunpa pudirninchaw markankuna kaykaptinpis, u imanaw huk nasyunpa mandadunchaw markankuna kaykaptinpis.

Artikulu Kimsa (3)

Kada runapa dirichunmi kan kawatanpaq, y libri purikunanpaq, y mana pipis paykunata ultrahananpaq.

Artikulu Chusku (4)

Manam mayqan runapis pipa isklaabun sirwinqnin kanmantsu. Manam mayqan runatapis isklaabun kananpaq ni imanawpa rantishqan kanmantsu.

Artikulu Pitsqa (5)

Manam ni mayqan runata imayka watatanaw maqashwantsu mana kunsiiyinsiyannaq maqarnin rurayanmantsu pitapis.

Artikulu Suqta (6)

Llapan runakunapa dirichunkunam kan may markachawpis liykuna kanqanmannaw hustisyankuna kananpaq.

Artikulu Qanchis (7)

Hustisyankunachawmi llapan runakuna iwal kayanman. Mayqan runa kaptinpis iwalmi liykuna payta tsapanman. Y si huk awturida ninqa mayqan runatapis kaynaw ninqa: – Qampaqqa manam dirichuyki kantsu hustisyachaw. U kaynaw ninqa: – Kay runapaqqa manam hustisya kanqatsu – nishpa. Tsaynaw niptinpis llapan runakunapaqmi iwal dirichunkuna. Y tsaynaw nirninqa kay diklarasyunchaw ninqanta manam kasukuyantsu.

Artikulu Pusaq (8)

May nasyunchawpis kunstitusyun kaq liykunata u mayqan liykunatapis mana kasurnin huk runa abusakunqa runa mahinta. Tsay abusuta chaskiq runaqa dimandakunmanmi alli kaq awturidaman y tsay awturidaqa rispitatsinan dimandakuq runapa dirichunta.

Artikulu Isqun (9)

Manam ni pi awturidakuna munayninta rurarninqa huk runapa mana rasunpa kulpan kaykaptinpis tsay runata ni pwistuman ni karsilman qaykutsiyanmantsu ni nasyunninpita qarquyanmantsu.

Artikulu Chunka (10)

Llapan runakunapa dirichunkunam kanman dimandadu kayanqanta alli kaq fwischaw llapanpa puntanchaw allitsinanpaq. Y rasunpa huk runa kulpayuq kaptinqa mana alli ruranqanpita liykuna kanqanman kastigun kanman.

Artikulu Chunka Huk (11)

Dimandadu karninqa huk runa inusintillaraq asta hutsanta fwis taringqanya. Y llapan puntanchaw hustisyata fwis ruranqanchawmi tsay runapa dirichun kanman huk musyaq runa payta difindirnin parlakapunanpaq.

Huk runa imatapis ruranqa; y tsaynaw ruranqanta manana rurananapaqqa huk mushuq liy kikinpa nasyunninchaw u llapan patsachaw karninqa. Tsay runaqa ruranqanpita manam hutsapayyuqtsu kanman. Mana allita ruranqanpita ichiklla kastiguchawmi huk runa kanman; tsaynaw ruranqanpita mas atska kastigu kananpaq huk mushuq liy karninqa tsay atska kaq kastigutaqa manam tsay runa chaskinmantsu.

Artikulu Chunka Ishkay (12)

Mana imapis kaykaptinqa runa mahinpa kaway bidanman, ni ayllunman, ni mayqan runa manam hatikanmantsu, ni wahninman abusakurnin yaykunmantsu, ni kartanta pakayllapa liyikunmantsu. Y ullqurkurninqa runakunapa hananchaw runapa washan manam rimanmantsu. Tsaynaw abusupita runakuna tsapashqa kananpaqmi liykuna kanman.

Artikulu Chunka Kimsa (13)

May nasyunchaw kaykarninmi mayqan runapapis dirichun kan maykunachawpis purikuyananaq, y munangan markakunachaw takuyananaq.

May nasyunpita u kikinpa nasyunninpita yarqusha karninpis mayqan runapapis dirichunmi kan nasyunninman kutikunanpaq.

Artikulu Chunka Chusku (14)

Kikinpa nasyuninchaw qisatash y maqasha chikiqninkunapaq kaptinqa mayqan runapapis dirichunmi kanman huk nasyunman patsakunanpaq mana pipis chikishqa takunanpaq.

Nasyunis Unidas diklarasyunchaw ninqankunata u nasyunninpa liyninkunata mana kasukuq runapa dirichunkuna manam kanmantsu huk nasyunman qishpir aywakunanpaq.

Artikulu Chunka Pitsqa (15)

Llapan runakunapapis dirichun kanmi nasyunpa syudadanun kananpaq.

Mana imapis kaykaptinqa ni pipis huk runata syudadanu kaykaptin: – Manam kay nasyunpa syudadanuntsu kanki – nintsikmantsu. Y manam michaayanmantsu huk nasyunpa

syudadanun huk runa kananta.

Artikulu Chunka Suqta (16)

Imalaya runakunapis, mayqan nasyunpis, ima riligyunin kaptinpis, uliqupis, warmipis, llapan runakuna kasakuy idaman chariyaptinga dirichunkunam kan kasarakurnin ayllunkuna kayapunanpaq. Warmipapispis ullqupapispis iwalmi dirichunkuna kan kasarakuyanapaq. Y kasarasha kaykar rakikaskiyaptinpis dirichunkunaqa kaykan siyimpri.

Ishkankuna warmi ullqu munanakurninmi kasarakuyanman. Manan ni pipis mandanmantsu mana munanqanwan kasarananpaqqa.

Mayqan qurikashqa grupupitapis mas impurtantim warmi ullqu wamrankunawan allyu kayan. Tsaynaw kanapaqmi Dyus Yaya dispunishqa. Y tsaynaw mas impurtanti kaptinmi kada nasyunchaw allyupa favurnin liykunata kriyanman gubyirrukuna, y llapan runakuna rispitanman.

Artikulu Chunka Qanchis (17)

Mayqan runapapispis dirichunmi kan imachawpispis prupyataryu kananpaq, hapallan u huk susiyu runakunawan.

Mana imapis kaptinqa ni pi runapispis prupiyadaninpita runa mahinta amalas qarqunmantsu.

Artikulu Chunka Pusaq (18)

Mayqan runapapispis dirichunmi kanman imanawpispis yarpakunananpaq, kunsiyinsiyan kanqanmannaw rurananpaq y ima riligyunman kriyinanpaq. Y tsay dirichum pirmitinman riligyun kaykanqanpita huk riligyunman y mayqan kriyinsyanchaw kaykanqanpita huk kriyinsyaman kambiananpaq, y ima riligyunchaw ima kriyinsyachaw kaykanqanta hapallanpis, wakin runakunawanpis, kallichawpispis, u wahi rurinchawpispis yachatsikurnin, imanawpispis rurarnin, imanawpa adurarnin, y riligyunpa liyninkunata qatirnin kananpaq.

Artikulu Chunka Isqun (19)

Mayqan runapapispis dirichunmi kanman yarpangannaw parlananpaq. Y manam ni pipis tsay yarpanganta piñapanmantsu. Y ima kriyinsya imanaw kanqanta musayta munarninmi mayqan runapispis istudiyayta pwidinman, y mayqan kriyinsyapaq willakuykunata chaskiyta pwidinman, y kikinpa kriyinsiyantapis yachatsikuyta pwidinman radyupapispis piryudikupapispis y tukuylaya muduspapispis kikinpa nacyunninchawpispis y huklaa nasyunkunachawpispis.

Artikulu Ishkay Chunka (20)

Mayqan runakunapapispis dirichunmi kanman imapaqispis qurikayanapaq y ima huntakayanqanchaw susiyu kayananpaq. Y tsay qurikayanqanqa kanman manam pipa kuntran sharkuyanapaqtsu.

Manam ni pipispis ubligadutsu kanman qurikayanqanchaw susiyu kananpaq.

Artikulu Ishkay Chunka Huk (21)

Mayqan runakunapapispis dirichunmi kanman diputadu karninpis nasyunninkunapa gubyirnunchaw awturida kayananpaq. Kikinkunalla u paykuna akrayashqan riprisintanti runakuna yaykuyanman.

Iwalmi llapan runakunapa dirichun kanman ima ubra publikutapis gubyirnu ruranganta rurayanapaq.

Mayqan nasyunchawpispis runakunapa munayninchaw kaykarninmi gubyirnu pudiryuq kananpaq. Y kada bis rasunpa kaq ilisksyun kaptinmi runakuna munayanganta niyanman gubyirnu rurananpaq. Y ilisksyunchawqa llapan runakunam butayanman warmipispis, uliqupispis, y imanaw kaq runakunapispis. Y manam ni pipispis musyanmantsu mayqanpaq butun kanqanta.

Artikulu Ishkay Chunka Ishkay (22)

Llapan runakuna kay patsachaw kawarnin kayaptinmi dirichun kanman siguuru susyalninkuna kananpaq. Y tsaynaw kananpaqmi mas kapuquyuq nacyunkuna yanapayaptin kada nasyun gubyirnu kapuquyuq kanqanmannaw rurannan. Y tsaynaw gubyirnu ruraptinmi llapan rurakuna kada bis mas shumaq pasakuycbaw, saluryuq kawayanan, y pwidianqanman ima prufisyunyupispis kayanman.

Artikulu Ishkay Chunka Kimsa (23)

Llapan runakunapa dirichunmi kanman aruyyuq kayananpaq. Y munayangnan aruyta akrayanman. Y aruyanqanchaw mana rurayta pwidinqantaqa ni swiildunta uqrananpaqqa manamruranmantsu. Y kada nasyunchawmi liykuna kanman runakuna mana aruynaq kayananpaq.

Iwal aruychaw kayaptinga iwalmi hurnalninkuna kanman mayqan runakunapapispis.

Mayqan aruq runapapispis dirichunmi kanman sigun imachawpispis arun kanqanmannaw paqun kananpaq. Y tsay pagunmi paqtanan kikin, warmin, y tsurinkuna alli pasakuychaw kawayananpaq. Y tsay ganangan mana paqtaptinga nasyunninpa gubyirnunmi imawanpispis ayudanman tsay runata.

Y mayqan aruq runakunapapispis dirichunmi kanman sindikatu di aruyta furmayanapaq, u sindikatu kaptin tsayman qurikayanapaq. Y tsay sindikatuqa imapis. kaptin aruchaw runakunata difyndinanpaq.

Artikulu Ishkay Chunka Chusku (24)

Mayqan runapapispis dirichuyuqmi kanan aruy uurata kumplirskirqa shuntakunanpaq. Y tsay aruy uuraqa huk hunaq kumplitullam kanman. Y bakasyunninpis sigun tyimpu arunqanmanmi pagaadu kanman.

Artikulu Ishkay Chunka Pitsqa (25)

Mayqan runapapispis hurnalninmi paqtan kanman alli pasakuychaw kikin, warmin, y tsurinkuna kawayananpaq. Y hurnal gananganmi paqtanman mikuyininkunapaqispis, llatapankunapaqispis, wahinpaqispis, y qishyarnin hampitsikuyanapaqwan y sirbisiyuq publikuta pagananpaqwan. Y arun mana kaptinqa u qishyaptinpis, u inbaalidu tikraskiptinqa, u byuda kaptinqa, u awkisyaptinga, u imanawpispis mana aruyta pwidiptinqa mayqan runapapispis dirichunmi kanman siguuru susyalnin mantininanpaq.

Wawayuq byuda warmikunapaq y waktsa wamrakunapaq nasyunninchaw gubyirnupa liyninkuna kanman wanayanqanmannaw yanapananpaq. Lihitimu wamra kaptin u mana lihitimu wamra kaptinpis llapan wamrakunapapispis dirichunkuna iwalmi kanman.

Artikulu Ishkay Chunka Suqta (26)

Mayqan runakunapapispis dirichunmi kanman istudyayanapaq. Y istudyuqa dimbaldillam kanman asta primaryata ushyanqanyaq. Y llapan wamrakuna primaryata istudyayanapaqqa ubligaturyum kanan. Sinuqa multadum kanman. Ima prufisyunpaq istudyayanapaqqa llapan runakunapapispis iwalmi dirichun kanman. Y sigundayachaw u unibirsidachaw istudyuqa mayqan runapaqispis sigun yachaynin kanqanmannawmj kanman.

Y istudyukunaqa kanman runakuna kada bis mas imatapis yachakurnin rurarnin kayananpaq, y runa mahinpa dirichunkunata kada bis mas rispitarin kayananpaq. Y tsaynaw yachakushqa karninmi mayqan nasyun runakunapa, mayqan rasa runakunapa, mayqan riligyunyuk runakunapa kustumbrinkunata kumprindirnin mana chikinakushpa kuyanakur llapan runakuna pasakuyanman. Y tsaynaw shumaq pasakuychaw kaykarninqa Nasyunis Unidaswan kada nasyunmi yanapanakuyanman llapan munduchaw nasyunkuna huknin hukninwan mana chikinakur trankilu kayananpaq.

Papaninkunapa dirichunmi kanman tsurinkunapa istudyunkunata akrananpaq.

Artikulu Ishkay Chunka Qanchis (27)

Mayqan runapapispis dirichunmi kanman viladachaw ima tushukuna, musikukuna kaptin tsaychaw kayananpaq. Y syintifikukuna imatapis rurayangakunatam mayqan runakunapispis aprubichayanman.

Mayqan runapispis diskuta, libruta, imatapis invintakurnin ruraptinga liykunam kanan tsay rurangqanpita pursintahi pagayanapaq, y rasunpa pay rurashqa kanqanta llapan runakuna musyarnin rispitananapaq.

Artikulu Ishkay Chunka Pusaq (28)

Llapan mundu nasyunkunachawmi kay diklarasyunchaw dirichukuna patsakashqa kanqa llapan runakunapapispis kay diklarasyunchaw dirichunkuna ninqannaw kawayananpaq.

Artikulu Ishkay Chunka Isqun (29)

Runa mahinkunapa dirichunkunata rispitananpaqqa mayqan runapapispis dibirnin kan. Y tsay dibirninkunata kumplirninmi rasunpa alli runa kayta yachakushqa kanman.

Kay diklarasyunchaw dirichukuna ninqannaw kawaykarninmj llapan runakuna ubidisikuyanman nasyunninchaw liykuna kanqanta. Y wakin runakunapa dirichunkunata rispitananpaqmi, shumaq pasakur runakuna kawayananpaqmi, urdin publikuta wardananpaqmi, y allaapa mana allita runakuna mana rurayanapaqmi tsay liykunata gubyirnu rurashqa.

Kay diklarasyunchaw Nasyunis Unidas nishqa dirichukunapa kuntraqa huklaayapa ni pi runapis manam rurayanmantsu.

Artikulu Kimsa Chunka (30)

Kay diklarasyunchawqa manam ni imapis kantsu mayqan nasyunpis mayqan grupu runakunapis ni mayqan runapis runa mahinkunapa dirichunkunata mana micharnin kayananpaq.